

**Doktrínálne a judikatúrne závery pri výklade pojmu vymáhateľná pohľadávka
v konaní o odporovateľnosti právnych úkonov****Legal regulation and decision-making practice in the interpretation of the
term enforceable claim in proceedings on the enforceability of legal acts****JUDr. Dalibor Vyhnálik****Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva****Ústav súkromného práva****Advokátska kancelária Blaha, Erben a partneri****Anotácia**

Príspevok sa zaoberá problematikou nejednoznačnosti právnej úpravy vymedzenej v § 42a Občianskeho zákonníka (zák. č. 40/1964 Zb., v znení neskorších predpisov) o odporovateľnom právnom úkone. Problematický je najmä výklad pojmu „vymáhateľná pohľadávka“. Tento inštitút v rámci konania o odporovateľnosti právneho úkonu súdy vykladajú odlišne. Cieľom príspevku je nielen poukázať na odlišnosti výkladu, ktoré vedú k znížovaniu vymožitelnosti práva, ale aj návrhy *de lege ferenda* s cieľom zabezpečiť primeranú ochranu práv a oprávnených záujmov veriteľa.

Annotation

The article deals with the issue of ambiguity of the legal regulation defined in § 42a of the Civil Code. The interpretation of the term “*enforceable claim*” is especially problematic. This institute interprets acts differently in court proceedings. The aim of the article is not only to point out the differences in interpretation that lead to a reduction in the enforceability of the law, but also the proposals *de lege ferenda* in order to ensure adequate protection of the rights and legitimate interests of the creditor.

Kľúčové slová

Vymáhateľná pohľadávka, odporovacia žaloba, ukrátenie veriteľa

Key words

Enforceable claim, counterclaim, abolition of creditor

Úvod

Odporovať právnomu úkonu možno na základe odporovacej žaloby, ktorej účelom je ochrana veriteľa, spočívajúca v možnosti domáhať sa na príslušnom súde rozsudku, ktorým súd určí, že úkon, ktorý uskutočnil dlžník, je neúčinný voči veriteľovi (tzv. relatívna neúčinnosť^[1], k tomu viď aj ďalší výklad). Odporovateľnosť právneho úkonu môžeme charakterizovať aj ako neúčinnosť právneho úkonu voči veriteľovi, ktorý bol uskutočnený medzi dlžníkom a treťou osobou. Samotný veriteľ môže (po tom, čo sa s úspechom domôže odporovateľnosti právneho úkonu) žiadať, aby jeho pohľadávka bola uspokojená z odporovateľného právneho úkonu, akoby k tomuto „úspešne“ odporovanému právnomu

úkonu vôbec nedošlo. Účelom právnej úpravy odporovateľnosti je snaha zabrániť takým úkonom dlžníka, ktorým znižuje svoj majetok na úkor veriteľa (prevádza veci, práva, pohľadávky s úmyslom ukrátiť svojho veriteľa).

Dlžník, ktorý je zaťažený povinnosťou plniť dlh, zodpovedá za svoj dlh celým svojím majetkom. Ak dlžník svoj dlh nesplní, vzniká jeho veriteľovi právo domáhať sa uspokojenia svojej pohľadávky z majetku dlžníka. Samotný dlžník môže svojím majetkom voľne disponovať a to aj napriek tomu, že má dlh voči veriteľovi a napriek tomu, že vie, že má subjektívnu povinnosť tento dlh splniť. Výnimkou je však situácia, kedy zákon veriteľovi priznáva určité oprávnenia – a to „disponovať“ s majetkom dlžníka, hoci mu tento majetok právne nepatrí (nie je jeho vlastníkom). To má na druhej strane za následok, že dlžník, ktorý niečo vlastní, nemôže so svojím majetkom voľne nakladať. Príkladom takýchto obmedzení sú inštitúty spravidla hmotnoprávnej povahy (napr. záložné právo, zádržné právo, a pod.), prípadne procesnoprávne inštitúty (zabezpečovacie opatrenie, neodkladné opatrenie).

Podstata odporovateľnosti spočíva v tom, že po tom, čo sa veriteľ úspešne na súde „dovolá“ odporovateľnosti, t. j. dosiahne právny stav, že právne úkony dlžníka sa stanú voči nemu neúčinné, vzniká veriteľovi osobitné oprávnenie postihnúť majetok dlžníka v prípadoch, ak sa už nenachádza v majetkovej dispozícii dlžníka. Účelom a zmyslom inštitútu odporovateľnosti právneho úkonu je kvalifikovaná majetková saturácia veriteľa. Spočíva v reštitúcii pôvodného zodpovednostného vzťahu veriteľa a dlžníka v situácii, kedy je tento vzťah modifikovaný takým konaním dlžníka, ktorý objektívne odporové právo hodnotí ako konanie dlžníka, ktoré ukracuje možnosť veriteľa uspokojiť svoju pohľadávku z majetku veriteľa.^[2]

Subjektívne odporové právo veriteľa zakladá oprávnenie veriteľa domáhať sa na súde tzv. relatívnej neúčinnosti tých úkonov dlžníka, ktoré možno kvalifikovať ako úkony ukracujúce veriteľa. Toto právo veriteľa smeruje voči tretej osobe, ktorá nadobudla majetkové právo dlžníka právnym úkonom, pričom táto osoba sa stáva pasívne vecne legitimovaná v sporoch o určenie neúčinnosti odporovateľného právneho úkonu. To znamená, že žaloba veriteľa musí smerovať voči osobe, ktorej do majetkovej sféry prešla časť alebo celý majetok dlžníka, ako následok odporovateľného právneho úkonu, urobeného medzi treťou osobou a dlžníkom. Ide o osobitné hmotnoprávne oprávnenie veriteľa, ktoré spočíva v jeho práve podať na súd žalobu podľa ustanovení Civilného sporového poriadku. Neúčinnosť právneho úkonu nastáva až právoplatnosťou rozsudku, ktorým bolo žalobe podľa [§ 42a Občianskeho zákonníka](#) vyhovie.

V tomto smere treba uviesť, že aktuálna právna úprava prioritizuje právne postavenie veriteľa pred záujmom tretej osoby „profitovať“ z majetkového prospechu odporovateľného právneho úkonu.

1. Predpoklady odporovateľnosti právneho úkonu

Pre úspešné odporovanie právneho úkonu zákon vymedzuje určité kritériá, ktoré musia byť naplnené kumulatívne. Ak niektoré z kritérií naplnené nebude, veriteľ so svojou žalobou o určenie neúčinnosti odporovateľného právneho úkonu nebude úspešný.

1. Základným predpokladom subjektívneho odporového práva veriteľa je *existencia záväzkového vzťahu* medzi veriteľom a dlžníkom. Obsahom takéhoto záväzkového vzťahu je povinnosť dlžníka plniť veriteľovi. K uvedenému tak pochopiteľne prislúcha oprávnenie veriteľa žiadať

zaplataenie dlhu, teda uspokojiť jeho vymáhateľnú pohľadávku. Interpretácia pojmu „vymáhateľná pohľadávka“ tak, ako je uvedené v § 42a ods.1 Občianskeho zákonníka však nie je jednoznačná, a preto sa tomuto pojmu budeme venovať v ďalšej časti podrobnejšie.

2. Ďalším predpokladom odporovateľnosti je ukracujúci právny úkon medzi dlžníkom a treťou osobou, resp. v prospech tretej osoby. Predmetom súdneho konania tak bude určenie neúčinnosti takéhoto úkonu dlžníka voči veriteľovi, pričom právoplatnosťou súdneho rozhodnutia sa z *odporovateľného* úkonu stane úkon úspešne *odporovaný*.
3. Tretím predpokladom odporovateľnosti právneho úkonu je *ukracujúci charakter*, ktorý ma byť odporovaný (*in fraudem creditoris*). Odporovať možno preto len takému úkonu, ktorý ukrátil veriteľa v možnosti domôcť sa uspokojenia svojej pohľadávky z majetku dlžníka. Musí byť teda kumulatívne naplnená subjektívna stránka odporovateľnosti právneho úkonu, ktorým je úmysel ukrátiť veriteľa a zároveň objektívna stránka, ktorá spočíva v reálnom úbytku z majetku dlžníka v príčinnej súvislosti s ukracujúcim úkonom dlžníka.^[3] Zároveň platí, že ak zvyšný majetok dlžníka postačuje na uspokojenie pohľadávky veriteľa, nie sú splnené podmienky pre úspešné odporovanie právneho úkonu. Dostatočnú solventnosť dlžníka však musí preukázať žalovaný, teda osoba, ktorá mala z takéhoto úkonu prospech. V tomto smere vznikajú určité aplikačné nedostatky, keďže tretia osoba objektívne nemusí mať vedomosť a predstavu o majetkových pomeroch dlžníka, a preto v súdnom konaní nemusí uniesť dôkazné

Pre úspešné odporovanie právneho úkonu musia byť splnené aj predpoklady na strane tretej osoby, teda subjektu, ktorý mal z tohto úkonu prospech, a to buď:

1. vedomosť o úmysle dlžníka ukrátiť veriteľa (o tom, že dlžník uskutočňuje úkon za uvedeným účelom), to znamená, že úspešná odporovateľnosť je podmienená nielen ukracujúcim úmyslom, ale aj tým, aby ten, kto sa na ukracujúcom úmysle „podieľa“ a získava z neho majetkový prospech, mal o tomto úmysle vedomosť,
2. právny status tretej osoby daný zákonom (napr. status blízkych osôb, k tomu viď n), ktorý sa posudzuje bez ohľadu na subjektívnu vedomosť tretej osoby o úmysloch dlžníka. V tomto prípade ide o tzv. odporovateľnosť s prezumpciou ukracujúceho úmyslu, teda úmysel sa predpokladá.

V určitých prípadoch zákon umožňuje týmto osobám účinne zabrániť odporovaniu zo strany veriteľa tým, že zákonnú domnienku v konaní vyvrátia a preukážu, že ukracujúci úmysel dlžníka nemohli ani pri náležitej starostlivosti. Ukracujúci úmysel sa predpokladá v prípade, že ide o právny úkon vykonaný medzi dlžníkom a:

- a) osobou jemu blízkou (tzv. blízka osoba), ktorú vymedzujú ustanovenia § 116 a 117 Občianskeho zákonníka.^[4]
- b) právnickou osobou, v ktorej má dlžník alebo jemu blízka osoba podľa ustanovenia § 116 a 117 Občianskeho zákonníka majetkovú účasť aspoň 10% v čase, keď sa uskutočňuje tento právny úkon,
- c) právnickou osobou, v ktorej je dlžník alebo jemu blízka osoba podľa ustanovenia § 116 a 117 Občianskeho zákonníka štatutárnym orgánom alebo členom štatutárneho orgánu, prokuristom alebo

likvidátorom, právnickou osobou, v ktorej má takáto osoba majetkovú účasť aspoň 34% v čase, keď sa uskutočňuje tento právny úkon, alebo ktorý dlžník urobil v uvedenom čase v prospech takýchto osôb. Povinnosť tvrdenia a dôkaznú povinnosť musí teda žalovaný v záujme vlastného procesného úspechu sústrediť na svoje úkony náležitej starostlivosti a nemôže argumentovať nedostatkom ukracujúceho úmyslu na strane dlžníka.

Inými slovami, v prípade vyššie uvedených osôb, musí takáto osoba v konaní ako žalovaný hodnoverne preukázať, že v súvislosti s uzavretím sporného právneho úkonu vynaložila takú relevantnú aktivitu, aby ukracujúci úmysel dlžníka rozpoznala alebo sa o ňom dozvedela. Bez toho, aby táto osoba vynaložila náležitú starostlivosť vo vzťahu k oboznámeniu sa s ukracujúcim úmyslom dlžníka nemôže žalovaný efektívne zákonnú domnienku vyvrátiť. To kladie vo všeobecnosti zvýšené nároky na dané osoby, ktoré uzatvorili právny úkon s dlžníkom pri uzatváraní právnych úkonov, ktoré sú v záujme ochrany vlastnej právnej sféry povinné verifikovať hrozbu vzniku odporovateľného právneho úkonu. Obzvlášť v situácii, ak ide o prevod majetku bez adekvátneho, prípadne bez akéhokoľvek protiplnenia (napr. darovacou zmluvou, kúpnu zmluvou v ktorej je neprimerane nízka kúpna cena a pod.).^[5]

Osobitnou kategóriou je právo veriteľa odporovať aj právnomu úkonu, ktorý dlžník urobil v posledných troch rokoch, na základe ktorého prevzal záväzok bez primeraného protiplnenia. Za protiplnenie primerané prevzatému záväzku sa pritom považuje plnenie vo výške, ktorá zodpovedá hodnote tohto záväzku určenej znaleckým posudkom alebo odborným odhadom. Na splnenie zákonných podmienok odporovateľnosti musia byť súčasne naplnené aj predpoklad, že odporovateľný úkon ukracuje uspokojenie veriteľovej vymáhateľnej pohľadávky.^[6]

Zákonným predpokladom úspešného odporovania „preberajúceho“ úkonu je, že okrem vyššie uvedeného musí takýto právny úkon vyvolať niektorý z taxatívne vymedzených právnych následkov:

Prvým právnym následkom je, že záväzok bez primeraného protiplnenia spôsobil, že dlžník sa stal vo vzťahu k ďalším veriteľom platobne neschopným. Platobná neschopnosť dlžníka v tomto prípade vyžaduje naplnenie predpokladov podľa § 3 ods. 2 zákona č. 7/2005 Z.z. o konkurze, v znení neskorších predpisov, v zmysle ktorého je platobne neschopným ten, kto nie je schopný plniť 30 dní po lehote splatnosti aspoň dva peňažné záväzky viac ako jednému veriteľovi. Zákon pritom výslovne vyžaduje, aby išlo o platobnú neschopnosť vo vzťahu k ďalším veriteľom, teda aspoň voči dvom osobám odlišným od odporujúceho veriteľa, ktoré majú voči dlžníkovi neuspokojenú splatnú pohľadávku. Úmysel dlžníka v tomto prípade nie je právne významný a odporovateľnosť sa posudzuje iba vzhľadom na objektívny stav, ktorý v dôsledku ukracujúceho úkonu dlžníka vznikol.

Druhým právnym následkom je, že tento ukracujúci úkon bol uskutočnený s úmyslom neodôvodnene odložiť alebo zmať platbu veriteľovi. Tento právny následok môže spočívať v insolventnosti dlžníka, bezprostredne vyvolanej splnením sporného prevzatého záväzku, v dôsledku ktorej už nie je pri jeho aktuálnych majetkových pomeroch možné realizovať plnenie v prospech ukráteného veriteľa. Úmysel dlžníka musí v konaní tvrdiť a preukázať veriteľ. Bez právneho významu je však vedomosť o tomto úmysle na strane osoby, ktorá s dlžníkom odporovateľný úkon vykonala.³ Tretím právnym následkom je situácia, kedy bol ukracujúci úkon uskutočnený s úmyslom prevziať dlh, ktorý dlžník nebude schopný splniť v čase jeho splatnosti. Spočíva v úmyselnom nadmernom zadlžení sa, ktoré ukracuje uspokojenie veriteľovej pohľadávky. Nezriedka ide na strane dlžníka o prevzatie dlhu voči jemu spriaznenej osobe,

ktorej právna pozícia je následne formálne zneužitá na ochranu dlžníka pred legitímnym vymáhaním pohľadávky veriteľom. Aj v tomto prípade úmysel dlžníka musí v konaní tvrdiť a preukázať veriteľ. Nie je pritom vôbec právne významné, či o tomto úmysle vedela osoba, ktorá s dlžníkom odporovateľný úkon uzatvorila.

Na uplatnenie subjektívneho odporového práva zákon vymedzuje trojročnú objektívnu hmotnoprávnu lehotu, ktorá sa počíta od momentu, kedy došlo k vzniku odporovateľného právneho úkonu medzi dlžníkom a kvalifikovanou treťou osobou. V prípade, že vecnoprávne účinky odporovateľného úkonu nastanú až v nadväznosti na ďalšiu právnu skutočnosť (napr. právoplatnosťou rozhodnutia o povolení vkladu vlastníckeho, či iného vecného práva do katastra nehnuteľností), začína trojročná lehota plynúť od tejto právnej skutočnosti. Keďže ide o lehotu hmotnoprávnu, na jej zachovanie je nevyhnutné, aby bol najneskôr v posledný deň lehoty odpor voči právnomu úkonu uplatnený na súde (podaná odporovacia žaloba), a tým začaté konanie o určenie neúčinnosti ukracujúceho právneho úkonu dlžníka.^[7]

2. Vymáhateľná pohľadávka

V aplikačnej praxi sa môže ako problematický javiť výklad pojmu *vymáhateľná pohľadávka*, ktorý si súdy v priebehu desaťročí vykladajú rôzne. Aktuálne rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky so sp. zn. 6Cdo/237/2017 sa nestotožňuje s názorom, že vymáhateľná pohľadávka na účely odporovateľnosti právneho úkonu je akákoľvek pohľadávka, ktorá je splatná, teda žalovateľná.

V tomto smere sa judikatúra na jednotnom pojme „vymáhateľná pohľadávka“ nezhoduje už viac ako 20 rokov.

Názor, podľa ktorého pod vymáhateľnou pohľadávkou treba rozumieť žalovateľnú pohľadávku, podrobila kritike aj právna teória. Neudržateľnosť takéhoto názoru právna teória podoprela aj argumentom o zbytočnosti (nepoužiteľnosti) rozhodnutia vyhovujúceho odporovacej žalobe pri neexistencii pohľadávky priznanej exekučným titulom. Ak by totiž pre rozhodnutie o neúčinnosti právneho úkonu bola postačujúca len existencia žalovateľnej pohľadávky, potom by takéto rozhodnutie nemohlo splniť svoj účel, ak by následne (po jeho vydaní) z rozličných dôvodov pohľadávka veriteľa nenadobudla kvalitu vykonateľnej pohľadávky. Išlo by tak len o akademické (teoretické) rozhodnutie, neslúžiace praktickej potrebe ochrany veriteľa. Vydávanie akademických rozhodnutí odporuje jednej zo základných zásad občianskeho súdneho konania, a to zásade efektivity.^[8]

Najvyšší súd SR vo svojom rozhodnutí zo dňa 23.12.1999, sp. z. 3Cdo/102/1999 definoval, že pojem vymáhateľná pohľadávka je potrebné vykladať tak, že je ňou akákoľvek pohľadávka, ktorú je možné úspešne vymáhať v konaní pred súdom. Uvedené rozhodnutie bolo prijaté do Zbierky stanovísk najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov (R 44/2001). Súdna prax tak pri výklade uvedeného pojmu dlhodobo vychádzala zo záverov v zmysle uvedeného rozhodnutia. Vtedy sa súd nestotožnil so záverom, že by bolo potrebné a dôvodné prerušiť konania a vyčkať, až rozhodne súd o spornej pohľadávke jej existencii. Z odôvodnenia, ako aj z výrokovej časti rozhodnutia vyplýva, že súd nepovažuje za potrebné pri odporovacích žalobách skúmať skutočnú existenciu pohľadávky, ako aj jej skutočnú výšku. Pre úspech žaloby teda stačí, ak žalobca tvrdí pred súdom, že pohľadávku má a môže ju vymáhať v základnom konaní. Najvyšší súd si tak osvojil názor, že osoba, ktorá tvrdí, že disponuje

pohľadávkou, jej skutočnú existenciu nemusí preukázať je oprávnená podať žalobu o právnu neúčinnosť právneho úkonu a tejto osobe nič jej nebráni, aby bola v konaní úspešná za skutkového stavu, kde len tvrdí existenciu pohľadávky, jej výšku a poukazuje prípadne na prebiehajúce súdne konanie.^[9]

Výklad, podľa ktorého pojmu „vymáhateľná pohľadávka“ zodpovedá pohľadávka priznaná veriteľovi vykonateľným rozhodnutím alebo iným titulom, na základe ktorého možno nariadiť výkon rozhodnutia – exekúciu, označil za ústavne konformný Ústavný súd Slovenskej republiky v uznesení sp. zn. PL. ÚS 39/2015, ktoré inak riešilo otázku existencie vymáhateľnej pohľadávky na náhradu trov konania, vychádzajúc pritom z názoru, že takáto pohľadávka ako pohľadávka *sui generis* v podobe dospelej, či splatnej pohľadávky ani neexistuje, ale možno o nej hovoriť, až keď je o náhrade trov právoplatne rozhodnuté.^[10]

Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva považuje za súčasť práva na spravodlivý proces aj princíp právnej istoty ako základný prvok právneho štátu^[11]. Európsky súd pre ľudské práva však formuloval aj všeobecný princíp, podľa ktorého požiadavka právnej istoty (ani ochrana legitímnych očakávaní) nezahŕňa právo na ustálenú judikatúru.^[12] Naplnenie princípu právnej istoty nemožno bez ďalšieho stotožňovať s právom na jednotnú judikatúru, ktorá sa pochopiteľne môže vyvíjať s cieľom flexibilne reagovať na spoločenský vývoj a dosiaľ „neobjavené“ argumenty. Európsky súd pre ľudské práva tak judikoval, že vývoj judikatúry nie je sám osebe v rozpore s dohovorom, pretože nezachovávaním dynamického a evolutívneho prístupu by hrozilo, že by sa z judikatúry stala prekážka reformy a zdokonaľovania. Súčasne ESĽP dodal, že odklon od judikatúry sa stáva problematickým až v momente, ak k nemu dochádza bez poskytnutia dostatočných dôvodov, t. j. ak súd neposkytne dôkladné vysvetlenie, prečo bola prejednávaná vec rozhodnutá v rozpore s predchádzajúcou judikatúrou. V takomto prípade teda môže dôjsť k porušeniu práva na spravodlivý proces cez prizmu nepreskúmateľnosti rozhodnutia.^[13]

V tomto smere však nemáme ustálenú judikatúru a súdy dlhodobo pristupujú k tejto otázke podľa vlastného uváženia. To spôsobuje aj odlišné rozhodovanie súdov pri rovnakej skutkovej a právnej situácii. Ustanovenia Civilného sporového poriadku síce výnimočne pripúšťajú odklon od ustálenej judikatúry, avšak iba v kontexte kvalifikovane odôvodneného súdneho rozhodnutia – t. j. za predpokladu, že „nové“ rozhodnutie bude obsahovať dôkladné a presvedčivé odôvodnenie takéhoto odklonu (pozri čl. 2 ods. 2 a 3 CSP, § 220 ods. 3 CSP, § 393 ods. 3 CSP). Rovnaký záver vyplýva aj z judikatúry ústavného súdu, v zmysle ktorej z ústavnej kompetencie súdov interpretovať a aplikovať zákony vyplýva aj ich oprávnenie dopĺňať a rozvíjať existujúcu judikatúru týkajúcu sa relevantných právnych otázok v prerokovaných veciach. Prípadné odchylenie sa súdu od existujúcej skoršej judikatúry v konkrétnom prípade by mohlo predstavovať zásah do základných práv a slobôd účastníka konania len za predpokladu, že by bolo dôsledkom arbitrárnosti alebo zjavnej neodôvodnenosti súdneho rozhodnutia v prerokovávanej veci.^[14] Judikatúra ústavného súdu teda vyžaduje, aby prípadný odklon v konkrétnom prípade od skoršieho rozhodnutia riešiaceho tú istú alebo analogickú právnu otázku bol objektívne a rozumne odôvodnený.^[15]

V Českej republike prijatím Občianskeho zákonníka (zákon č. 89/2012 Sb.) zákonodarca upresnil predchádzajúcu právnu úpravu v ČR a tak, že vypustil dovtedy používaný zákonný termín „vymáhateľná

pohľadávka“. Na rozdiel od Občianskeho zákonníka č. 40/1964 Zb. odstránil terminologický rozpor a v ustanovení § 589 používa termín „*vykonateľnosť*“ pohľadávky. Judikatúra v Českej republike však aj pred prijatím Občianskeho zákonníka z roku 2012 zastávala názor, že vymáhateľná pohľadávka je taká, ktorú je možné vymáhať v exekučnom konaní.^[16]

Obdobne aj v Slovenskej republike vymáhateľnú pohľadávku, na účely odporovateľnosti právneho úkonu Najvyšší súd SR vo svojom aktuálnom rozhodnutí definuje ako pohľadávku, ktorú možno zaťažiť exekúciou (sp. zn. 6Cdo/237/2017).^[17]

To znamená, že musí ísť o pohľadávku priznanú vykonateľným rozhodnutím alebo iným exekučným titulom, na podklade ktorého možno viesť exekúciu. Nesprávnosť zaužívanej praxe, podľa ktorej postačuje len existencia splatnej pohľadávky, Najvyšší súd SR vidí v tom, že takýto výklad nezodpovedá účelu odporovacej žaloby, ktorým je uspokojenie pohľadávky veriteľa v exekučnom konaní. Tento účel odvodzuje od podstaty odporovacej žaloby, ktorej je uspokojenie pohľadávky veriteľa v exekučnom konaní. Samotná odporovacia žaloba tak má smerovať k uspokojeniu vymáhateľnej pohľadávky veriteľa v exekučnom konaní a preto takáto pohľadávka musí byť uplatniteľná v exekučnom konaní. Právoplatný rozsudok súdu, ktorým súd vyhovel odporovacej žalobe, tvorí podklad na to, aby sa veriteľ na základe exekučného titulu smerujúceho voči dlžníkovi, mohol domôcť svojho práva v exekučnom konaní postihnutím majetkových hodnôt, teda postihnutím toho, čo takýmto právne neúčinným úkonom (úspešne odporovaným ušlo z dlžníkovho majetku).

Občianskoprávna doktrína a rozhodovacia prax sa tak odchyľila od výkladu pojmu vymáhateľnej pohľadávky, ktorý bol definovaný v rozhodnutí R/44/2001 ako pohľadávka splatná a žalovateľná.^[18]

Ústavnoprávnu konformitu takéhoto výkladu pojmu vymáhateľnej pohľadávky súdna prax odvodzuje z Uznesenia Ústavného súdu SR so sp. zn. PL. ÚS 39/2018, kedy ústavný súd len veľmi stručne uviedol, že: „vymáhateľnou pohľadávkou v zmysle § 42a ods. 1 Občianskeho zákonníka sa rozumie tak pohľadávka, ktorá bola veriteľovi priznaná vykonateľným rozhodnutím alebo iným titulom, podľa ktorého možno nariadiť výkon rozhodnutia – exekúciu.“^[19] V záujme „zachovania“ trojročnej premlčacej lehoty, v ktorej je potrebné odporovaciu žalobu podať, je možné využiť inštitút prerušenia konania o odporovacej žalobe a to až do právoplatnosti rozhodnutia o pohľadávkach (vymáhateľnej pohľadávkach).

Doktrínálne a judikatúrne závery vyžadujú na úspešnú odporovateľnosť právneho úkonu existenciu vykonateľného súdneho rozhodnutia alebo iného exekučného titulu, na základe ktorého sa môže veriteľ domáhať plnenia od dlžníka. O správnosti týchto záverov nie sme presvedčení z dôvodu nedostatočnej a nevyhovujúcej právnej úpravy hmotného práva. Pojem vykonateľný a vymáhateľný nie je totiž totožný a výklad súdnej praxe sa nám javí ako svojvoľný. Právna úprava by mala chrániť dobromyseľných veriteľov a nie špekulatívnych dlžníkov, z tohto dôvodu preto nie sme zástancom výkladu, že vymáhateľná pohľadávka na účely odporovateľnosti právneho úkonu je pohľadávka „vykonateľná“.

Porovnajme si to s výkladom existencie pohľadávky pri vydávaní zabezpečovacích opatrení podľa § 343 Civilného sporového poriadku, ktorých cieľom je rovnako posilnenie postavenia veriteľa, a to zriadením záložného práva na špecifikovaný majetok dlžníka na zabezpečenie jeho pohľadávky, ktorá by mohla byť neskôr judikovaná alebo už bola judikovaná. V tomto prípade zákonodarca a ani súdna

prax nevyžaduje, aby táto pohľadávka bola judikovaná a teda, aby bolo možné na jej podklade viesť exekúciu (zámer zákonodarcu je v danom prípade zamedziť alebo zredukovať možné nebezpečenstvo uspokojenia pohľadávky veriteľa).

Pre úspešnosť vydania zabezpečovacieho opatrenia postačuje, ak je v návrhu na jeho nariadenie peňažná pohľadávka špecifikovaná tak, aby bolo možné identifikovať, že tento peňažný nárok trvá a je dôvodný. Bez osvedčenia dôvodnosti a trvania peňažného nároku, ktorému sa má poskytnúť ochrana a vo vzťahu, ku ktorému môže byť ohrozená exekúcia, nemôžu byť splnené podmienky pre nariadenie zabezpečovacieho opatrenia.^[20]

Základnými predpokladmi na nariadenie zabezpečovacieho opatrenia sú nasledovné skutočnosti: a) skutočnosti hodnoverne osvedčujúce dôvodnosť a trvanie nároku, ktorému sa má poskytnúť ochrana b) skutočnosti odôvodňujúce obavu, že exekúcia bude ohrozená c) proporcionalita vo vzťahu zabezpečovanej pohľadávky k zabezpečovanému majetku.^[21]

Vzhľadom na dĺžku trvania súdnych sporov v Slovenskej republike a možné obštrukcie v súdnych konaniach môže judikovanie pohľadávky do podoby vykonateľného súdneho rozhodnutia trvať niekoľko rokov (vo výnimočných prípadoch aj desať). Za toto obdobie sa môžu podstatným spôsobom zmeniť okolnosti a to tak, že odporovateľnosť právneho úkonu stratí svoj zmysel.

Tým nie je vylúčené, že tretia osoba, ktorá mala z ukracujúceho právneho úkonu prospech toto majetkové právo ďalej preverie. V tomto smere nedostatočnú ochranu veriteľa predstavuje aj inštitút prerušenia civilného konania a slúži len na „dodržanie“ hmotnoprávnej premlčacej doby.

Súdna prax, ktorá vyžaduje vymáhateľnú pohľadávku ako „vykonateľnú“ síce dosiahla to, že sa tým eliminuje množstvo sporov o určenie neúčinnosti odporovateľnosti právneho úkonu, ale takáto požiadavka neberie na zreteľ poskytnutie rýchlej a efektívnej súdnej ochrany. Občiansky zákonník neposkytuje veriteľovi žiadnu ochranu predtým, ako sa jeho pohľadávka stane vykonateľnou (napr. vo forme spočívania premlčacej lehoty vymáhateľnej pohľadávky v prípade podania odporovacej žaloby, analogicky ako § 112 OZ). Preto by aj súdna prax pri interpretácii pojmu vymáhateľná pohľadávka mala slúžiť v prospech tých, ktorým je úprava odporovateľnosti určená, teda na ochranu veriteľov.

K podobnému záveru dospeli aj viacerí predstavitelia právnej vedy. Podľa názoru autorov odborných publikácií: (ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M.) aplikačnú nejednoznačnosť, pojmovú nevyváženosť a systematickú a systémovú nesúvislosť nášho objektívneho odporového práva možno odstrániť iba jeho komplexnou reformou. So zreteľom na uvedené však uvedení predstavitelia právnej vedy dospeli k záveru, že o správnosti záveru, že vymáhateľnou pohľadávkou je pohľadávka judikovaná, možno s úspechom pochybovať. Nie však vinou súdnych a doktrínálnych autorít, ale z dôvodu nedostatočnej a nevyhovujúcej právnej úpravy. Veriteľ tak v období medzi vymáhateľnosťou a vykonateľnosťou svojej pohľadávky nemá k dispozícii účinný hmotnoprávny mechanizmus na zachovanie odporového práva. Prípadné procesné prostriedky „obraný“ veriteľa treba jednoznačne posúdiť ako nedostatočné a najmä nespĺňajúce systémové požiadavky ochrany veriteľa, obsiahnutej v tradičných hmotnoprávných ustanoveniach objektívneho odporového práva.^[22]

V tomto smere dodávame, že vo všeobecnosti platí, že právo je potrebné aplikovať tak, aby nebol porušený základný právny princíp, podľa ktorého ochrana ohrozených alebo porušených práv a právom chránených záujmov musí byť spravodlivá a účinná tak, aby bol naplnený princíp právnej istoty. Uvedené má preto platiť aj na subjektívne právo veriteľa. Každé ustanovenie normatívneho právneho textu je potrebné vykladať v súlade s princípmi, na ktorých právny poriadok spočíva a teda aj v súlade s princípom spravodlivej a účinnej ochrany ohrozených práv, a s trvalým zreteľom na hodnoty, ktoré sú nimi chránené.

ZÁVERY DE LEGE FERENDA

Právny názor, podľa ktorého pod pojmom *vymáhateľná pohľadávka* treba rozumieť pohľadávku, ktorá je splatná (žalovateľná) sa nám javí vhodnejší z pohľadu ochrany subjektívnych práv veriteľa. Sme toho názoru, že právne predpisy, ktoré boli prijaté za účelom ochrany určitých subjektov práva, treba vykladať tak, aby sa im dostalo skutočne zamýšľanej právnej ochrany. Aj z hľadiska sémantického, historického, ako aj z účelového významu právnej normy možno dovodiť záver, že vymáhateľný je taký „ktorý možno vymáhať“. Nejde o totožný pojem ako vykonateľný, keďže vykonateľný je taký, ktorý možno uskutočniť, resp. vykonať. Použitie pojmu vymáhateľná pohľadávka v právnom predpise má svoj význam aj účel. V ust. § 42 ods. 1 druhá veta Občianskeho zákonníka zákonodarca uvádza, že toto právo má veriteľ aj vtedy, ak je nárok proti dlžníkovi z odporovateľného právneho úkonu už vymáhateľný alebo už uspokojený.

Na strane druhej možno určitú neudržateľnosť vidieť aj v názore, podľa ktorého pod vymáhateľnou pohľadávkou treba rozumieť žalovateľnú pohľadávku. Túto neudržateľnosť je možné podoprieť aj argumentom o zbytočnosti (nepoužitelnosti) rozhodnutia vyhovujúceho odporovacej žalobe pri neexistencii pohľadávky priznanej exekučným titulom. Ak by totiž pre rozhodnutie o neúčinnosti právneho úkonu bola postačujúca len existencia žalovateľnej pohľadávky, potom by takéto rozhodnutie nemohlo splniť svoj účel, ak by následne (po jeho vydaní) z rozličných dôvodov pohľadávka veriteľa nenadobudla kvalitu vykonateľnej pohľadávky. Išlo by tak len o akademické (teoretické) rozhodnutie, neslúžiace praktickej potrebe ochrany veriteľa. Vydávanie akademických rozhodnutí odporuje jednej zo základných zásad občianskeho súdneho konania, a to zásade efektivity. Z uvedených dôvodov sa aktuálna rozhodovacia prax najvyššieho súdu, ako aj občianskoprávna doktrína sa od tohto výkladu odchyľuje.

Napriek tomu určitú nejednoznačnosť nášho objektívneho odporového práva je vhodné odstrániť. Oba právne názory majú svoje logiku, ale prinášajú aj určité „úskalía“. V rámci návrhov *de lege ferenda* navrhujeme priamo do zákonného ustanovenia vymedziť definíciu daného pojmu a to nasledovne:

Vymáhateľná pohľadávka je akákoľvek pohľadávka, na podklade ktorej je možné viesť exekúciu alebo ktorá je splatná a zároveň ju veriteľ uplatnil na súde najneskôr spolu s odporovacou žalobou. Vymáhateľná pohľadávka je taká pohľadávka, ktorú je možné špecifikovať tak, aby bolo možné identifikovať, že trvá a je dôvodná, predovšetkým nie je premlčaná a s prihliadnutím na všetky okolnosti neexistujú dôvodné pochybnosti o jej existencii, bez ohľadu na to, či bola judikovaná. V prípade, že pohľadávka nie je judikovaná, súd v rámci konania o odporovacej žalobe rozhodne aj o dôvodnosti pohľadávky.“

Uvedený návrh *de lege ferenda* si kladie za cieľ nielen vyššiu vymožitelnosť práva, efektívnosť právnej úpravy, ale aj elimináciu súdnych sporov, kedy by súd dôvodnosť pohľadávky posúdil ako otázku predbežnú a v rámci návrhu veriteľa by v súlade s prejednávou zásadou o nej rozhodol vo výroku vo veci samej. Taktiež považujeme takýto návrh ako určitý „kompromis“ medzi jednotlivými právnymi názormi. Inými slovami v rámci jedného konania by sa vyriešili dve otázky a to dôvodnosť pohľadávky a odporovateľnosť právneho úkonu. Využitie inštitútu prerušenia civilného konania, na ktorý odkazuje a Najvyšší súd SR, a ktorý v tejto súvislosti „odporúča“ vo svojom najnovšom rozhodnutí je zjavne neefektívny z hľadiska hospodárnosti. Vedenie dvoch súdnych sporov, zatiaľ čo jeden spor „čaká“ na druhý, je náročné nielen z časového hľadiska, ale aj z hľadiska nákladov a podľa nášho názoru nesmeruje k účinnej ochrane práv.

Rovnako tak sme zobrali na zreteľ aj fakt, že naozaj v prípade samotnej existencie žalovateľnej pohľadávky, by rozhodnutie odporovateľnosti právneho úkonu nesplnilo účel, ak by následne nebola pohľadávka judikovaná právoplatným a vykonateľným rozhodnutím.

Sme toho názoru, že nami navrhovaným postupom by bol zachovaný aj účel odporovacej žaloby. Zámerom odporovateľnosti právneho úkonu je ochrana veriteľa spočívajúca v možnosti dosiahnuť rozhodnutie súdu, ktorým by bolo určené, že dlžníkom urobený právny úkon je voči veriteľovi neúčinný. Rozhodnutie súdu, ktorým bolo odporovacej žalobe vyhovené, potom predstavuje podklad na to, že sa veriteľ môže na základe exekučného titulu, vydaného proti dlžníkovi, domáhať vykonania exekúcie postihnutím toho, čo odporovateľným (právne neúčinným) právnym úkonom ušlo z dlžníkovho majetku, a to nie proti dlžníkovi, ale voči osobe, v prospech ktorej bol právny úkon urobený. Odporovacia žaloba je teda právnym prostriedkom slúžiacim k uspokojeniu vymáhateľnej pohľadávky veriteľa v exekučnom konaní, a to postihnutím vecí alebo iných majetkových hodnôt, ktoré odporovateľným právnym úkonom ušli z dlžníkovho majetku, prípadne vymožením peňažnej náhrady vo výške zodpovedajúcej prospechu získanému z odporovateľného právneho úkonu.

Použité informačné zdroje

CIRÁK, J. a kol. 2009. *Občianske právo s vysvetlivkami (Komentár)*, 1. až 4. zväzok, Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2009, ISBN: 80-88715-07-5 (ASPI), str. 2 600

DOLNÝ, J. *Odporovateľnosť právnych úkonov v konkurznom práve*. Bratislava: C. H. Beck, 2021, ISBN 978-80-8232-002-5, str. 104

FEKETE, I. 2012. *Občiansky zákonník: prehľadný komentár*, Bratislava : Epos, 2012., ISBN 978-80-8057-972-2, str. 1 316

LAZAR, J. a kol. 2010. *Občianske právo hmotné*. 1. vydanie Bratislava: IURA EDITION, spol. s r.o., 2010, ISBN 978-80-8078-346-4, str. 1 284

LAZAR, J. a kol. 2014. *Občianske právo hmotné*. 1. zväzok 1. vydanie. Bratislava: IURIS LIBRI, spol. s. r. o., 2014, ISBN 978-80-89635-08-5, str. 1 302

LAZAR, J. a kol. 2018. *Občianske právo hmotné – všeobecná časť*, 2 vyd. Bratislava: Iuris Libri, 2018, ISBN. 978-80-89635-35-1, str. 698

SPÁČIL, Jiří. 2013. *Dohoda o hospodaření se společnou věcí uzavřená budoucími spoluvlastníky*. In: *Soudní rozhledy*. , roč. 19, č. 1, ISSN 1211-4405. 2013, str. 18-19

SVOBODA, J. a kol. 2005. *Občiansky zákonník. Komentár*, 5. vydanie. Bratislava: Eurounion, 2005., ISBN: 808-898-46-45, str. 1 345

ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. 2019. *Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN: 978 -807-400-7705, str. 1754

ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J.,

TOMAŠOVIČ M., a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, str. 1157

VOJČÍK P. a kolektív, 2009, *Občiansky zákonník, Stručný komentár*, druhé doplnené a prepracované vydanie. Bratislava : IURA EDITION, spol. s.r.o., 2009. ISBN 978-80-8078-249-8.

VOJČÍK, P.; a kol., 2010, *Občiansky zákonník so stručným komentárom*. 3. doplnené a prepracované vydanie. § 1 – 880. Bratislava: IURA EDITION, spol. s. r. o., 2010., ISBN 978-80-8078-368-6, str. 1282

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR zo dňa 26.06.2019, sp. zn. 6Cdo/237/2017

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR, zo dňa 23.12.1999, sp. z.. 3Cdo/102/1999

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR zo dňa 23.11.2011, sp. zn. 5 Cdo 188/2010

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR zo dňa 17.12.2013, sp. zn. 6 Cdo 253/2012

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR, zo dňa 10.06.2018 sp. zn. 3 Cdo 224/2017

Rozhodnutie Ústavného súdu SR zo dňa 5.10.2005, sp. zn. III.ÚS 271/205

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR zo dňa 30.03.2017 sp. zn. 5Obdo/4/2016

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR zo dňa 24.6.2020, sp. zn. 6 Cdo/237/2017

Rozhodnutie ESLP vo veci Brumărescu proti Rumunsku z 28. 10. 1999, č. 28342/1995

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR zo dňa 27. 8. 2019, sp. zn. 4Cdo/149/2018

Rozhodnutie ESLP vo veci Unédic proti Francúzsku zo dňa 18.12.2008, č. 20153/2004

Rozhodnutie Ústavného súdu SR zo dňa 16.4.2020, sp. zn. I.ÚS 172/2020

Rozhodnutie ESLP vo veci Unédic proti Francúzsku zo dňa 18.12.2008, č. 20153/2004

Rozhodnutie Ústavného súdu SR zo dňa 1.7.2015, sp. zn. PL.ÚS 39/2015.

Rozhodnutie Ústavného súdu SR z dňa 30.01.2013, sp. zn. III. ÚS 551/2012

Rozhodnutie Veľkého senátu Najvyššieho súdu SR zo dňa 28.4.2020, sp. zn. 1 VCdo 4/2019

Rozhodnutie Ústavného súdu SR, zo dňa 11.12.2007, sp. zn. II. ÚS 159/07

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR zo dňa 27.2.2020, sp. zn. 5 Cdo 101/2017

Rozhodnutie Ústavného súdu SR zo dňa 05.12.2018, sp. zn. PL. ÚS 39/2018

Rozhodnutie Ústavného súdu SR zo dňa 10.11. 2020č. k. IV. ÚS 575/2020

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR z zo dňa 5.10.2006, sp. zn. 30 Cdo 794/2006

Poznámky pod čiarou

^[1] Pozri napr. IN: Dolný, J. Odporovateľnosť právnych úkonov v konkurznom práve. Bratislava: C. H. Beck, 2021, s. 104., LAZAR, J. a kol.: Základy občianskeho práva hmotného 1., Bratislava: IURA EDITION, 2010, s. 140, ISBN 978-80-8078-346-4

^[2] ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 346

^[3] Uznesenie Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 3 Cdo 224/2017

^[4] ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 789

^[5] Uznesenie Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 5Obdo/4/2016

^[6] ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 791

^[7] ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 360

^[8] FEKETE, I.: Občiansky zákonník 1. Veľký komentár, Bratislava,: Eurokódex 2011, str. 326;

R44/2001, SVOBODA, J. a kol. 2005. Občiansky zákonník. Komentár, 5. vydanie. Bratislava: Eurounion, 2005. 1 345 s. ISBN: 808-898-46-45

^[9] Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR, sp. z.. 3Cdo/102/1999 zo dňa 23.12.1999

^[10] Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR, sp. zn. [5 Cdo 109/2018](#) z 28. marca 2019

^[11] Rozsudok ESĽP vo veci Brumărescu proti Rumunsku z 28. 10. 1999, č. 28342/95

^[12] Rozsudok ESĽP vo veci Unédic proti Francúzsku z 18. 12. 2008, č. 20153/04

^[13] Rozsudok ESĽP vo veci Unédic proti Francúzsku z 18. 12. 2008, č. 20153/04

^[14] Nález Ústavného súdu SR, sp. zn. III. ÚS 551/2012 z 30. januára 2013

^[15] Nález Ústavného súdu SR, sp. zn. II. ÚS 159/07 z 11. decembra 2007

^[16] Např. Rozsudok Najvyššího soud ČR z zo dňa 5.10.2006, sp.zn. 30 Cdo 794/2006

^[17] Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 6Cdo/237/2017, zo dňa 26.06.2019

^[18] SVOBODA, J., a kolektív, Občiansky zákonník, Komentár a súvisiace predpisy, EUROUNION, spol. s r. o., Bratislava 2005, str. 101 – 102

^[19] Vid' bod 36 odôvodnenia Uznesenia Ústavného súdu SR so sp. zn. PL. ÚS 39/2018

^[20] ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ M., a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2016, 1157 s.

^[21] ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ M., a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 1155

^[22] ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 347 – 349